

Norsk Oljemuseum
Årbok 2019

Stolthet eller fordommer

av Trude Meland

50 år har gått siden Ekofiskfeltet ble funnet. Norges første drivverdige og et av de største reservoarer for olje og gass. Det ble feiret av både næringen og myndighetene, men ble også benyttet til debatt og refleksjon over næringens bieffekter.

Tittelen spiller på Jane Austens kjente bok *Stolthet og fordom*, og den ble brukt på et seminar arrangert av Polyteknisk forening og Teknisk Ukeblad i forbindelse med 50-årsmarkeringen av Ekofisk-funnet. Den illustrerer kombinasjonen av både stoltheten og fordommene som satte sitt preg på markeringen.

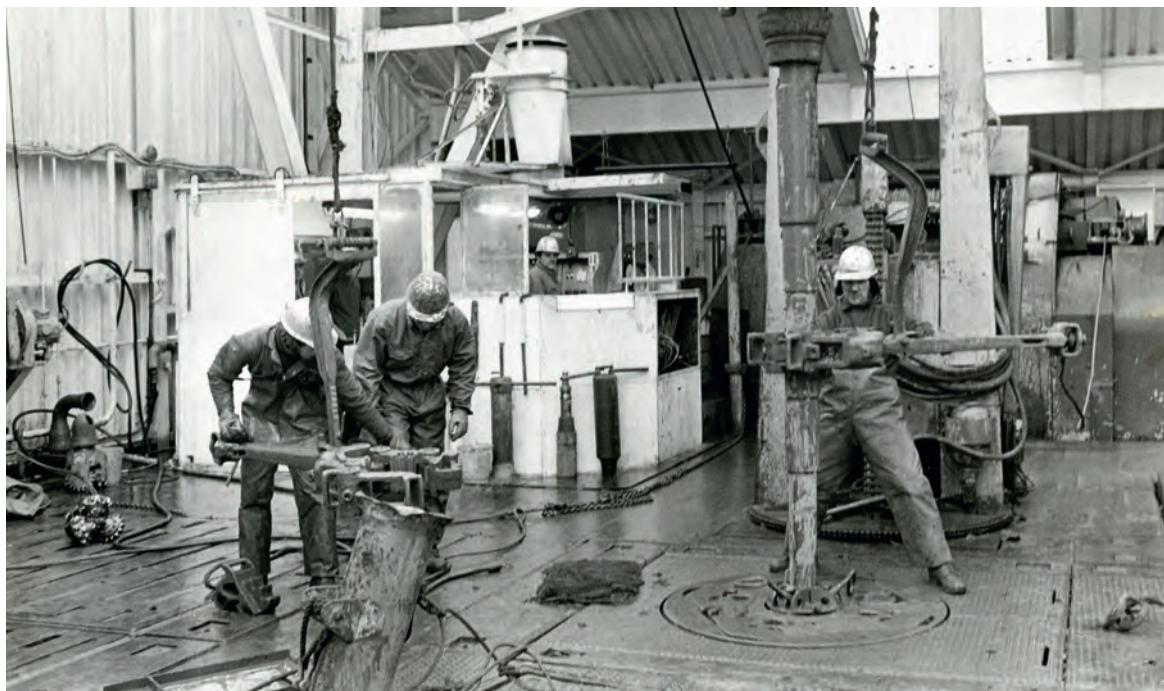
Bakgrunnen for markeringen er det som skjedde på riggen Ocean Viking høsten 1969. 25. oktober dette året trenger en borekrone inn i kalksteinsreservoaret helt sør på norsk sokkel. Over tre år er da gått siden første brønn ble boret på norsk sokkel, og etter 32 letebrønner er det kun gjort et par små funn, ingen av dem drivverdige.

Boreoperasjonen som leder fram til det store funnet, starter over to måneder tidligere. 21. august gjør

mannskapet på den første norskbygde leteriggen, Ocean Viking, seg klar til boringen av brønn 2/4-1. Ni dager senere trenger boret inn i en gasslomme. Gassen bobler opp på siden av borerøret, mens det strømmer olje, gass og boreslam opp på riggdekket. Den første Ekofisk-oljen samles opp i bøtter. Media får nyss om saken, og 5. september overbringer *Stavanger Aftenblad* som først avis, nyheten om et interessant funn.¹ Dagen etter følger flere av landets aviser opp saken. Phillips Petroleum, som er operatør på feltet, vil verken bekrefte eller benekte ryktene om funnet.

Brønnen skal by på problemer. Trykket i formasjonen øker, og plutselig strømmer olje med stor kraft inn i borehullet. Boreslam og olje presses oppover og inn i de store slamtankene på dekk. Brønn 2/4-1 har hatt

Foto: Henry Munkejord

Boredekket på Ocean Viking. Foto: Henry Munkejord

et kick. Hvis mannskapet på Ocean Viking ikke klarer å få kontroll på situasjonen, risikerer de en utblåsning.² Problemene fortsetter og brønnen må forlates, nesten før den er begynt.

Hullet måtte gis opp, men at det er gjort funn av olje kan ingen komme fra. Ocean Viking blir buksert til en ny plassering 1000 meter fra det første hullet og Phillips starter på nytt, med samme mannskap og samme rigg. Borekronen kommer seg forbi området som skapte problemer for den første brønnen og fortsetter nedover.

Om morgenen 25. oktober 1969 ser mannskapet det de har ventet på da boret trenger inn i et kalksteinslag og svart olje med en nesten gylden glød strømmer opp på dekk.

Høststormer gjør det vanskelig å gjennomføre planlagte produksjonstester. Under en storm i november må Ocean Viking igjen forlate brønnen uten at de avgjørende testene er gjennomført. Først 7. desember kan mannskapet på Ocean Viking gjenoppta testingen. Brønn 2/4-2 blir avsluttet på selve julaften.

Myten forteller at funnet ble gjort lille julaften, men det stemmer ikke. Funnet ble påvist allerede i oktober, men lille julaften fikk Oljekontoret i Industridepartementet beskjed fra Phillips Petroleum om at funnet på Ekofisk var drivverdig.

Norge blir stinn av penger

Norsk petroleumsindustri får sin spede start da Philips Petroleum treffer blink med sine to siste konsesjonspliktige borer på norsk sokkel og finner Ekofiskfeltet.

50 år senere er næringen blitt Norges viktigste, både målt i verdiskaping, inntekter til statskassen, investeringer og eksportverdi. Norge ligger i dag på topplistene for bruttonasjonalprodukt. Landet er rikt, og innbyggerne har det stort sett godt. Funnet av Ekofisk endret Norge på mange vis.

Verdien av olje- og gassproduksjonen har siden produksjonen på norsk sokkel startet tidlig på 70-tallet, bidratt med over 14 900 milliarder kroner til Norges bruttonasjonalprodukt målt i dagens kroneverdi. Verdiskaping fra tjenester tilknyttet utvinning og annen petroleumsrettet leverandørindustri kommer i tillegg.³

Tallene er usikre, men Statistisk Sentralbyrå anslår at det i 2017 var 140 000 personer som hadde sitt arbeide direkte eller indirekte tilknyttet petroleumssektoren i Norge. Tallet har i perioder vært langt høyere, men etter oljeprisfallet i 2014,

falt antall sysselsatte først dramatisk, for så å justeres ut.⁴

I tillegg til penger og arbeidsplasser, har næringen vært en drivkraft innen en rekke andre områder. Oljen som blir hentet opp fra havbunnen utenfor Norge, har bidratt til utviklingen av en rekke teknologiske nyvinninger og har vært med på å bygge opp norsk ingeniørfaglig kompetanse.

Ikke det at Norge manglet kompetanse, teknologi eller industri før oljen ble funnet. En stadig tilbakevendende påstand er at Norge var et fattig og tilbakevendende land, men så fant vi olje og så ble vi rike. Det er en sannhet med modifikasjoner. Norge var ikke spesielt fattig før vi fant oljen, ikke hvis vi sammenligner oss med andre europeiske land. Vi var ikke blant de rikeste, heller ikke blant de fattigste, men et sted rett under midten.⁵

Vi var heller ikke utpreget tilbakevendende. Norge var en av verdens fremste skipsfartsnasjoner og hadde en velutviklet industri også før oljepengene begynte å sildre inn i statskassen. Norsk næringsliv og norske myndigheter hadde siden begynnelsen av 1900-tallet vært dyktige til å utnytte ulike ressurser i Norge, som vannkraft, skog, mineraler, metaller og fisk.⁶

Industriekspansjonen fra midten av århundret har spilt en sentral rolle i oppbyggingen av velferds-

ordninger og velstand og var langt på vei med på å avskaffe fattigdommen i Norge fram mot 1970.

Norge utviklet seg i samme periode fra å være et folk med lavt utdanningsnivå til en befolkning med et relativt høyt utdanningsnivå. En stadig mer utstrakt bruk av teknologi som krevde kompetanse, økte interessen for å ta utdanning, samtidig som politikerne satset på forskning og utvikling av moderne teknologier, som telekommunikasjon og kjernekraft.⁷

Norge hadde vekst og velstand også før oljen, men de siste tiårene har oljen vært med på å gjøre oss rike – ikke bare litt rikere, men superrike.

10 000 000 000 000 er tallet

Symbolsk nok rundet oljefondet 10 000 milliarder kroner på 50-årsdagen for oppdagelsen av Ekofiskfeltet. I dag er Oljefondet dobbelt så stort som statens estimerte fremtidige petroleumsinntekter og målt i 2020-kroner er fondet større enn det staten har tjent på petroleumsvirksomheten de siste 50 årene.⁸ I overkant av 3 300 milliarder kroner er satt inn i fondet. Av de resterende milliardene kommer om lag halvparten fra avkastning på investeringer og resten er en heldig konsekvens av svingninger i kronekursen.

Fondet ble opprettet i 1990, men først i 1996 ble de første pengene satt inn. Første overføringen fra Finansdepartementet var på 1 981 128 502 kroner. Formålet med fondet er å sikre nasjonens velstand og sparing på lang sikt. Gjennom langsiktige investeringer skal petroleumsformuen komme både dagens og framtidige generasjoner til gode.

ConocoPhillips feiret – sammen med ministeren

Da ConocoPhillips finner Ekofisk i 1969, er det verdens største oppdagede petroleumsfelt til havs. Feltet får en enorm betydning for operatøren. ConocoPhillips som fant gullgruben og som har vært operatør i alle år siden, feiret 50-årsdagen som seg hør og bør. Etter funnet vokser selskapet og skiftet navn fra Phillips Petroleum til ConocoPhillips da det blir fusjonert med et annet amerikansk olje- og gasselskap i 2002.

Fra å være en liten aktør i Bartlesville i Oklahoma, USA, gjør Ekofisk Phillips til et stort selskap. På et tidspunkt står Ekofisk for en tredjedel av selskapets produksjon verden over. Funnet er med på å forme Phillips og sette selskapet på verdens oljekart for alvor.

Feiringen startet i august med kakeselskap både på hovedkontoret i Tananger, på terminalen i

Skal Norge som første land frivillig stenge kranen av hensyn til klimaet? Det var et av spørsmålene Olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg (FrP) ble utfordret på, sammen med Hulda Holtvedt, nasjonal talsperson for Grønn Ungdom, Maria Barstad Sanner, rådgiver Norsk olje og gass og Bjarte Espeland Horpestad, Rogaland Unge Venstre i NRKs Debatten på Norsk Oljemuseum 24. oktober 2019. Foto: Finn E. Krogh

Teesside og på plattformene. Starten på den første av de to funnbrønnene ble behørig markert.

Dagen før dagen, 24. oktober 2019 inviterte ConocoPhillips et lite knippe prominente aktører fra operatøren, partnerne og myndighetene ut på Ekofiskfeltet. En av dem var Olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg (FrP). Han får sin drømmedag offshore.

Det var bare godord å høre fra ministeren. I sin tale trakk han fram de milliarder av kroner som er kommet fra feltet og de tusenvis av kvinner og menn som har hatt gode arbeidsplasser knyttet til Ekofisk. Han er stolt av oljearbeideren og avduket en plakett som skal være et minne om det som har gjort Norge til et så godt land å bo i – og en påminnelse om den stoltheten de som har hatt sitt arbeid ute i havet skal føle. «La det være en viktig motivasjon», avsluttet statsråden.

Ministeren hadde muligvis en beveggrunn til å framheve stoltheten oljearbeideren skal og bør føle. Høsten 2019 spredde nyordet «oljeskam» seg som en farsott i sosiale medier. Flere oljearbeidere følte seg trakkett på av klimaaktivister, og oppdaterte sine profilbilder på Facebook med «stolt oljearbeider». Mer om den saken senere.

På Norsk Oljemuseum ble dagen feiret sammen med ConocoPhillips med relansering av Industriminne Ekofisk og ny utstilling.

Norsk Oljemuseum

Museet er ansvarlig for å konservere den norske oljehistorien. Ekofisk som er det første feltet som kom i drift, er et stykke norsk oljehistorie i miniatyr, et symbol på industrien som har preget norsk arbeidsliv, økonomi, teknologi og norsk selvforståelse. Og det har produsert i nesten 50 år.

Allerede tidlig på 2000-tallet tok museet fatt på arbeidet med å dokumentere den unike industrihistorien som har funnet sted der langt ute i havet. Det skjedde i forbindelse med at feltet skulle fornyes med nye plattformer og fjorten av de gamle innretningene på Ekofiskområdet skulle fjernes.

Museet har ingen mulighet til å bevare noen av innretningene slik de står ute på havet i dag. Det er de både for store og komplekse til. Men det som ikke kan bevares, kan dokumenteres.

Som en del av 50-årsmarkeringen av funnet har Oljemuseet komplettert industriminnet med nytt materiale fram til 2019. Samlingen av artikler og kildemateriale viser den teknologiske utviklingen, viktige prosjekter, historiske hendelser og punkter og utvikling innen helse, miljø og sikkerhet, i tillegg til sentrale vedtak og politiske avgjørelser. Mye av det skriftlige materialet er digitalisert og gjort tilgjengelig på nett, sammen med en stor foto- og filmsamling.

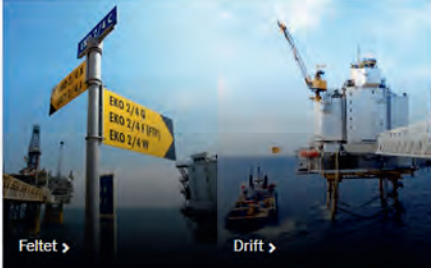
Selv om Ekofisk er det første feltet som ble dokumentert og havnet på museum, er arbeidet

INDUSTRIMINNE EKOFISK

Industriminne Ekofisk gir et innblikk i den historiske utviklingen av Ekofisk-området i Nordsjøen fra 1969 til 2019. Feltene, plattformene, arbeidslivet, viktige historiske hendelser og Ekofisks innflytelse på samfunnet er hovedtemaene. Dessuten er det mulig å søke i alt det digitale kildematerialet.

OPPDAGET: 1969	PRODUKSJONSSTART: 15.06.1971	STATUS: Produserer
-------------------	---------------------------------	-----------------------

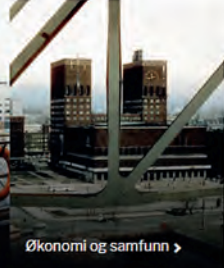
Feltet >

Drift >

Arbeidsliv >

Økonomi og samfunn >

med industriminneportalen langt fra en nekrolog. Ekofisk er fortsatt liv laga, og planen er at feltet skal produsere olje og gass i flere tiår fremover.

I samband med 50-årsdagen har museet også laget en ny utstilling. I «Funnet som forandret Norge – Ekofisk 50 år» blir publikum ledet gjennom Ekofisk-historien, fra gjenstand til gjenstand i utstillingen på museet. Ikoniske gjenstander som borekronen som trengte inn i det enorme kalksteinsreservoaret eller et av de originale ventiltrærne fra prøveproduksjonen

i 1971 og en autentisk borebu fra Ekofisk 2/4 A-plattformen har fått ny oppmerksomhet.

På kvelden fredag 25. oktober 2019 ble det rehabiliterte, oppdaterte og forbedrede industriminne lansert under en tilstelning på Norsk Oljemuseum hvor pionerer, ansatte fra ConocoPhillips og partnere, samt andre interesserte fikk mimre, fortalt skrøner og feiret 50 år med norsk oljehistorie.

Den som fikk mest oppmerksomhet var et

tidsvitne til selve funnet. Henry Munkejord er, på grunn av flere uforutsette hendelser, på jobb som roughneck på Ocean Viking denne merkedagen. Han opplever det første gasskicket da olje strømmet opp på dekk fra den første brønnen som blir boret. En spesiell tradisjon gjør at han, som en av de første, får samlet med seg noen av de første oljedråpene i en konjakkflaske.

Konjakken var riktignok drukket opp og erstattet med hjemmebrent. Det var også brennevinet som var delt med skiftkompisene. «Moonshine» ble de ikke så edle dråpene kalt.⁹ Sprit var strengt forbudt om bord, men hadde det ikke vært for denne særegne tradisjonen, hadde ikke Munkejord hatt flasken og dermed heller ikke noen av de verdifulle første dråpene olje fra Ekofisk.

Historien ble fortalt til publikums store begeistring, selv om noen av sjefene i selskapet

Henry Munkejord og «Moonshine». Foto: Kristin Øye Gjerde

kanskje misbilligede fortellingen og gjerne skulle vært den foruten. På sett og vis representerer historien det vi alle elsker, historier om våghalser og eventyrere og en nybrottsstid hvor regler ikke alltid var til for å holdes.

Skyttergravspolemikk

Det var stoltheten. Hva så med fordommene? Feiring høsten 2019 av oppstarten til næringen som har gjort Norge superrikt, som har vært med på å heve velstanden, kompetansen og i tillegg satt av penger til kommende generasjoner, ble til en viss grad overskygget av andre aspekter – som manglende tillit, klimakrise og skam. Det som fikk størst oppmerksomhet i media var ikke funnet, økonomien eller arbeidsplassene, men selve næringens livsberettigelse. Debattene viste en bransje som sliter med svekket tillit og stadig kraftigere kritikk. Når skal vi starte utfasingen, og bør vi sette en sluttdato? Har blitt aktuelle spørsmål.

Seminarret «Stolthet og fordom – Ekofisk 50 år», som Tekniske Ukeblad arrangerte sammen med Polyteknisk forening, illustrerer klimaet som råder. I en sal full av oljefolk klar til å feire denne merkedagen, reflekterte Maria Moræus Hanssen, visekonsernsjef i Wintershall DEA, i sitt innlegg om den stadig kraftigere kritikken av næringen og bransjens svekkede tillit. Oljebransjen sliter med å få gjennomslag for begrunnelse for videre leting og utvinning av olje og gass. Deler av årsaken kan vi, ifølge

Mauræus Hanssen og flere med henne, finne i næringen og politikeres kommunikasjon.

I mange år har bransjen underbygget sin egen eksistens med nøkkelutsagn som «verden trenger mer energi» og «det er mye energifattigdom i verden». Flere har begynt å sette spørsmålstegn ved sannhetsgehalten i disse påstandene. Ikke i selve budskapet om at det er stor energifattigdom. Ifølge FN er fortsatt rundt 840 millioner mennesker uten tilgang på elektrisitet. Problemet er at oljen og gassen som blir produsert på norsk sokkel, aldri vil komme dit energifattigdommen er størst, i områdene sør for Sahara.

Kommunikasjon rundt oljenæringens tilknytning til klimaendringene er den største kommunikasjonsutfordringen. Det snakkes stadig mer om klimaendringene – trykket fra mediene og opinionen er stort. Det blir fra myndighetene og fra bransjen selv stadig påpekt at den norske oljen og gassen er av verdens reneste. Og enda renere skal den bli når store deler av sokkelen skal elektrifiseres med strøm fra ren norsk vannkraft og de forurensende gasskraftverkene på plattformene skal fjernes.

«[Norge] er best på karbonavtrykk og det å produsere olje med lite utslipp.»¹⁰ Sitatet er hentet fra tidligere olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg (FrP). Norge er blant de petroleumsproduserende nasjonene med lavest

produksjonsutslipp, og dermed kan den tidligere olje- og energiminister ha sitt på det tørre.

Problemet for ministeren er at stadig flere opplever et skille mellom klimagassutslipp fra produksjon og utslipp fra bruk som kunstig. Produksjonen utgjør mellom fem og femten prosent av utslippet knyttet til olje og gass. Resten kommer der brennstoffet blir brukt. Ved å elektrifisere sokkelen og dermed ikke bruke gass til å lage strøm på plattformen sparer vi utslipp. Men hvor blir det av den gassen vi sparer? Den blir transportert sammen med annen gassproduksjon fra feltet til markedet. CO₂-utslipp flyttes dermed fra norsk sokkel til utlandet. Og vi slipper belastningen i vårt CO₂-regnskap.

I flere tiår har norske regjeringer holdt forbruket av norsk olje utenfor klimapolitikken, men nå er dette skillet i ferd med å brytes ned.

Det ferskeste eksempelet er gigantfeltet Johan Sverdrup. Equinor skryter over at Sverdrup får kraft fra land og at produksjonen dermed skjer med relativt lave utslipp og at feltet vil gi rundt 900 milliarder kroner til statskassen. Oljen slipper naturligvis ut den samme mengden klimagasser når den forbrennes, akkurat som olje fra langt «skitnere» oljefelt.

«It's understandable that it could be viewed as a paradox in times like these,» uttalte rektor ved

Universitetet i Stavanger professor Klaus Mohn til Bloomberg News. «But Norway has stubbornly maintained a separation between its oil policy on one side and climate policy on the other.»¹¹

«Det norske paradokset» er det blitt kalt. Utenfor landets grenser oppleves den norske oljepolitikken som et paradoks.

Peter Erickson, seniorforsker ved Stockholm Environment Institute, mener problemet ligger innebygd i Parisavtalen: «Countries are measured by how much they reduce their own emissions, within their own borders, not by the impact they have on the planet as a whole.»¹²

I Norge er klimadebatten til dels polarisert og har til tider medført en debatt med sterke fronter. Meningsbærere kaster argumenter i hodet på hverandre uten å høre på motstanderens argument og utvikler en skyttergravspolemikk hvor ingen av oss blir særlig klokere og hvor kompromisser ser umulige ut.

Argumentene for eller imot olje er dradd til ytterkantene og blitt et moralsk spørsmål, snarere enn en utfordring som må løses med kompromiss. I stedet for å diskutere hvordan man kommer fram til en løsning, angriper begge parter den andre. I den polariserte debatten har oljeskam som nevnt blitt nyordet. Og nettopp begrepet skam var temaet i Debatten i NRK 24. oktober 2019. Rikskringkasteren hadde for anledningen flyttet

studioet til Norsk Oljemuseum denne kvelden. Programleder Fredrik Solvang introduserte den første duellen:

– For ikke lenge siden var alt bare velstand. Så kom hullene i ozonlaget, og så kom klimakrisen. Nå sitter nordmenn søkkrike, men skamfulle.

Skambegrepet har spredd om seg i den norske meningsutvekslingen og kommer i et rikt utvalg: flyskam, kjøttskam, kjøpeskam, bilskam, hytteskam og oljeskam.

Det var det siste – oljeskam – som var utgangspunkt for duellen. Den viste en klimadebatt preget av identitetspolitikk. Deltakerne som slutter å argumentere og heller fordømmer motstanderen. Det viktigste er at «min gruppe blir tråkket på, og nå krever vi vår rett».

Hvor kommer begrepet oljeskam fra? Begrepet er brukt i spørsmål om regjeringen eier oljeskam, da de tillot utbyggingen av Johan Sverdrup med bakgrunn i det norske paradokset som tidligere er beskrevet. Men begrepet blir også brukt om oljearbeidere som bør føle skam over at de er med på å ødelegge jorden. Og av oljebransjen selv som advarer mot oljeskam som blir påført norske oljearbeidere.

For mange i oljeindustrien har oljen vært en del av identiteten, de har alltid jobbet i denne industrien. Og plutselig kommer de under angrep og blir kritisert. Mange følte seg angrepet og krenket. For noen har det gått så langt at de føler

behov for å oppdatere Facebookprofilen sin med «Stolt oljearbeider».

Politikere – som olje- og energiministeren ute på Ekofisk – og meningsyttere går oljearbeiderne i forsvar og omtaler dem gjerne som hverdagshelter. Uten dem på norsk sokkel hadde dette landet sett helt annerledes ut. Oljearbeiderne blir satt på pidestall og framstår som viktigere enn alle andre yrkesgrupper. Det er med på å bygge opp under et debattklima som vanskeliggjør dialogen og som tenderer mot individualisert avsporing i klimadebatten, økt polarisering og steilere fronter.

Andre del av debatten på NRK denne kvelden handlet om hvordan en økonomisk privilegert generasjon vokser opp på skuldrene til sine oljeproduserende mødre og fedre, og mener deres egne foreldre har skyld i klimakrisen. Mens foreldrene mener at oljen har skapt det livet de faktisk har.

Stolthet og fordommer

50 år etter funnet av Ekofisk blir oljebransjen og norsk oljepolitikk stadig mer omdiskutert. Rapporter fra FNs klimapanel, klimastreiker, klimasøksmål og en stadig voksende miljøbevissthet presser fram endringer. I tillegg til klimaengasjerte ungdommer og politikere opplever bransjen i 2019 at stadig flere investorer begynte å stille klimaspørsmål og -krav til næringen.

Noter

- 1 Stavanger Aftenblad. (1996. 5. november). Nytt Phillipsfunn utenfor Norge nær det første funn.
- 2 Carstens, Torunn. Nesten en utblåsning – deretter et gigantfunn. GEO365.no. Hentet fra <https://geo365.no/oljehistorie/nesten-en-utblasning-deretter-et-gigantfunn/> (2020. 28. februar)
- 3 Norsk Peroleum. <https://www.norskpetroleum.no/okonomi/statens-inntekter/>. Hentet 19. februar 2020.
- 4 Brasch, Y., Hungnes, H., & Strøm, B. (2019). Ringvirkninger av petroleumsnæringen i nors økonomi (Vol. 2019/37, Rapporter (Statistisk sentralbyrå: trykt utgave)). SSB.
- 5 Schjølberg, Ulla Gjerset. (2017. 13. februar). Hadde Norge greid seg uten oljepenger? Forskning.no. Hentet fra <https://forskning.no/naturressursforvaltning-olje-og-gass-okonomi/hadde-norge-greid-seg-uten-oljepenger/365504> (2020. 28. februar).
- 6 Sæther, Anne Karin. (2017). De beste intensjoner. Oslo: 403.
- 7 Schjølberg, Ulla Gjerset. (2017. 13. februar). Hadde Norge greid seg uten oljepenger? Forskning.no. Hentet fra <https://forskning.no/naturressursforvaltning-olje-og-gass-okonomi/hadde-norge-greid-seg-uten-oljepenger/365504> (2020. 28. februar).
- 8 Norges Bank, Investment management. (2019. 25. oktober). Oljefondet verdt 10 000 milliarder kroner. <https://www.nbim.no/no/oljefondet/nyheter/2019/oljefondet-verdt-10-000-milliarder-kroner/>
- 9 Treider, Hans Petter. (2019. 23. desember) 50 år siden oljeeventyret startet. Vi menn. <https://www.klikk.no/side3/historie/da-norge-fant-olje--nordsjoen--oljeeventyret--oljeformue-6847282>
- 10 Tidligere Olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg (FrP). (2018. 6. september).
- 11 Holter, Mikael. (2019. 7. oktober). Norway's Huge New Oil Project Clashes With Growing Focus on Climate. Bloomberg. Hentet fra <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-10-07/norway-s-huge-new-oil-project-clashes-with-growing-climate-focus>
- 12 Somini Sengupta. (2017, June 17). Both Climate Leader and Oil Giant? A Norwegian Paradox. New York Times. <https://www.nytimes.com/2017/06/17/world/europe/norway-climate-oil.html>